

کتابی که پیش رو دارید دو بخش مهم دارد. بخش اول درس‌نامه‌هاست که به صورت خلاصه اما دقیق همهٔ مطالبی را که برای آزمون سراسری احتیاج دارید بدون گفتن مطالب اضافی و سلیقه‌ای و برداشت‌های شخصی، که در اغلب کتاب‌ها هست، برای شما جمع‌بندی می‌کند. پیشنهاد می‌کنم قبل از هر آزمون - آزمون‌های کتاب یا آزمون‌های آزمایشی - یک‌بار درس‌نامه را دوره کنید و با تکرار کردن، مطالب را در ذهن خود نگه دارید.

بخش دوم آزمون‌ها هستند که در آن‌ها اغلب سؤالات خوب کنکور سال‌های قبل و سؤال‌هایی از همان سبک ارائه شده است. در این آزمون‌ها پوشش مطالب کتاب درسی و تمرین کردن به سبک کنکور سراسری برای من مهم بوده است و سعی کرده‌ام سؤال‌هایی را که دیگر در آزمون‌های جدید کنکور سراسری مطرح نمی‌شوند حذف کنم. از این جهت، ۳۰ آزمون برای دوره و جمع‌بندی و حتی برای آموزش مطالب با وسواس و دقت زیاد انتخاب شده‌اند.

امیدوارم در کنکور تان موفق باشید ولی یادتان نرود هدف فلسفه فکر کردن به سؤال‌های اساسی و بنیادی است که به زندگی آدم‌ها معنی می‌دهد. دنبال معنی زندگیتان باشید.

در پایان از دانش‌آموزان رشتهٔ انسانی دبیرستان علامه حلی ۴ تهران که کتاب را مطالعه کردند تشکر می‌کنم. به صورت ویژه باید از زحمات همکاران نشر الگو آقای احمد منصوری و خانم‌ها عاطفه ربیعی، سارا درویش‌وند، سوده زارعی، فاضله محسنی، راضیه صالحی و پیگیری‌های خانم مختار تشکر کنم که این کتاب بدون زحمات این دوستان به اینجا نمی‌رسید.

محمد کشوری

فهرست

منطق

بخش ۱: منطق و مباحث آن

درس ۱: منطق، ترازوی اندیشه ۲

بخش ۲: روابط میان ذهن، زبان و خارج

درس ۲: لفظ و معنا ۵

آزمون ۱: درس‌های ۱ و ۲ منطق ۸

درس ۳: مفهوم و مصداق ۱۲

بخش ۳: تعریف

درس ۴: اقسام و شرایط تعریف ۱۶

آزمون ۲: درس‌های ۳ و ۴ منطق ۱۹

بخش ۴: استدلال استقرایی

درس ۵: اقسام استدلال استقرایی ۲۳

بخش ۵: قضیهٔ حملی و قیاس اقترانی

درس ۶: قضیهٔ حملی ۲۶

آزمون ۳: درس‌های ۵ و ۶ منطق ۲۹

آزمون ۴: درس‌های ۱ تا ۶ منطق ۳۲

درس ۷: احکام قضا یا ۳۶

آزمون ۵: درس ۷ منطق ۴۰

درس ۸: قیاس اقترانی ۴۴

آزمون ۶: درس ۸ منطق ۴۷

بخش ۶: قضیهٔ شرطی و قیاس استثنایی

درس ۹: قضیهٔ شرطی و قیاس استثنایی ۵۱

فهرست

بخش ۷: منطق کاربردی

- درس ۱۰: سنجشگری در تفکر ۵۶
- آزمون ۷: درس‌های ۹ و ۱۰ منطق ۵۹
- آزمون ۸: جامع (کل کتاب منطق) ۶۲

فلسفه ۱

بخش ۱: فلسفه و ابعاد آن

- درس ۱: چیستی فلسفه ۶۶
- درس ۲: ریشه و شاخه‌های فلسفه ۷۰
- آزمون ۹: درس‌های ۱ و ۲ فلسفه ۱ ۷۳
- درس ۳: فلسفه و زندگی ۷۷
- درس ۴: آغاز تاریخی فلسفه ۸۰
- آزمون ۱۰: درس‌های ۳ و ۴ فلسفه ۱ ۸۳
- درس ۵: زندگی بر اساس اندیشه ۸۷

بخش ۲: معرفت و شناخت

- درس ۶: امکان شناخت ۸۹
- آزمون ۱۱: درس‌های ۵ و ۶ فلسفه ۱ ۹۱
- درس ۷: ابزارهای شناخت ۹۴
- آزمون ۱۲: درس ۱ تا ۷ فلسفه ۱ ۹۶
- درس ۸: نگاهی به تاریخچه معرفت ۱۰۰

بخش ۳: انسان

- درس ۹: چیستی انسان (۱) ۱۰۵
- آزمون ۱۳: درس‌های ۸ و ۹ فلسفه ۱ ۱۰۷

فهرست

- درس ۱۰: چیستی انسان (۲) ۱۱۰
- درس ۱۱: انسان، موجود اخلاق‌گرا ۱۱۳
- آزمون ۱۴: درس‌های ۱۰ و ۱۱ فلسفه ۱ ۱۱۷
- آزمون ۱۵: جامع (کل کتاب فلسفه ۱) ۱۲۱

فلسفه ۲

بخش ۱: پیرامون واقعیت و هستی

- درس ۱: هستی و چیستی ۱۲۶
- درس ۲: جهان ممکنات ۱۲۸
- آزمون ۱۶: درس‌های ۱ و ۲ فلسفه ۲ ۱۳۰
- درس ۳: جهان علی و معلولی ۱۳۳
- درس ۴: کدام تصویر از جهان؟ ۱۳۷
- آزمون ۱۷: درس‌های ۳ و ۴ فلسفه ۲ ۱۴۰

بخش ۲: پیرامون خدا و عقل

- درس ۵: خدا در فلسفه - قسمت اول ۱۴۳
- درس ۶: خدا در فلسفه - قسمت دوم ۱۴۸
- آزمون ۱۸: درس‌های ۵ و ۶ فلسفه ۲ ۱۵۲
- آزمون ۱۹: درس‌های ۱ تا ۶ فلسفه ۲ ۱۵۶
- درس ۷: عقل در فلسفه - قسمت اول ۱۶۰
- درس ۸: عقل در فلسفه - قسمت دوم ۱۶۴
- آزمون ۲۰: درس‌های ۷ و ۸ فلسفه ۲ ۱۶۸

فهرست

بخش ۳: نگاهی اجمالی به سیر فلسفه در جهان اسلام

- درس ۹: آغاز فلسفه در جهان اسلام ۱۷۲
- درس ۱۰: دورهٔ میانی ۱۷۵
- آزمون ۲۱: درس‌های ۹ و ۱۰ فلسفهٔ ۲ ۱۷۹
- درس ۱۱: دوران متأخر ۱۸۳
- درس ۱۲: حکمت معاصر ۱۸۸
- آزمون ۲۲: درس‌های ۱۱ و ۱۲ فلسفهٔ ۲ ۱۹۱
- آزمون ۲۳: جامع (کل کتاب فلسفهٔ ۲) ۱۹۴

آزمون‌های جامع

- آزمون ۲۴: کنکور سراسری ۱۴۰۰ ۱۹۸
- آزمون ۲۵: کنکور سراسری خارج ۱۴۰۰ ۲۰۲
- آزمون ۲۶: کنکور سراسری ۱۴۰۱ ۲۰۶
- آزمون ۲۷: کنکور سراسری خارج ۱۴۰۱ ۲۱۰
- آزمون ۲۸: کنکور سراسری ۱۴۰۲ (نوبت اول) ۲۱۵
- آزمون ۲۹: جامع (۱) ۲۲۰
- آزمون ۳۰: جامع (۲) ۲۲۴

پاسخ‌نامه

- پاسخ‌های تشریحی ۲۲۸
- پاسخ‌نامهٔ کلیدی ۲۸۰

دهم

بخش ۵. قضیه حملی و قیاس اقترانی

درس ۸. قیاس اقترانی

قیاس اقترانی

- استدلالاتها انواع مختلفی دارند. اینجا می‌خواهیم با استدلالی آشنا شویم که از دو قضیه حملی تشکیل شده است. توجه دارید که دو قضیه‌ای که ارتباطی با هم ندارند به نتیجه‌ای هم نمی‌رسند پس:
- ۱ بین دو قضیه حملی باید یک جزء مشترک باشد (به این جزء مشترک حد وسط می‌گویند).
 - ۲ حد وسط باعث می‌شود دو قضیه با هم قرین (نزدیک) باشند. پس به این استدلال اقترانی می‌گوییم.
- تعریف: قیاس اقترانی قیاسی است که نتیجه‌اش در مقدماتش پخش شده‌اند.

مثال فلز رسانا است.

مس فلز است.

مس رسانا است.

اصطلاحات مهم: حد وسط / مقدمه / نتیجه / اقترانی

شکل‌های مختلف قیاس اقترانی

موضوع یا محمول که می‌توانند حد وسط باشند در چهار شکل مختلف نسبت به هم قرار می‌گیرند.

شکل اول: در مقدمه اول محمول و در مقدمه دوم موضوع باشد. ←

الف ب
ج ب

شکل دوم: در مقدمه اول و دوم هر دو تا محمول باشد. ←

الف ب
ج ب

شکل سوم: در مقدمه اول و دوم هر دو تا موضوع باشد. ←

الف ب
ج ب

شکل چهارم: در مقدمه اول موضوع و در مقدمه دوم محمول باشد (برعکس شکل اول). ←

برای اینکه نتیجه را بفهمیم دو کار کافی است:

- ۱ حد وسط را حذف کنید (همان که جزء مشترک بود).
- ۲ موضوع نتیجه را از مقدمه اول و محمول آن را از مقدمه دوم بردارید. (این موضوع مهم است)

نکته

حواستان باشد حد وسط (همان جزء مشترک) باید دقیقاً در هر دو مقدمه تکرار شود (یعنی هم از لحاظ لفظ تکرار شود هم معنی). اگر این تکرار دقیقاً یکی نباشد ما دچار مغالطه «عدم تکرار حد وسط» شده‌ایم.

مثال

تکرار نشدن معنا) در باز است.

باز پرنده است.

در پرنده است.

تکرار نشدن لفظ) یخ از آب است.

آب مایع است.

یخ مایع است.

قانون نتیجه قیاس

اول: حد وسط را که فقط نقش واسطه دارد حذف کنید.

دوم: موضوع نتیجه را از مقدمه اول، محمولش را از نتیجه دوم بردارید.

سوم: کیفیت نتیجه (یعنی سالبه یا موجبه بودن آن) را از طریق زیر می‌شود فهمید.

اگر یک مقدمه سالبه باشد ← سالبه

هر دو مقدمه موجبه باشد ← موجبه

هر دو تا مقدمه سالبه باشد ← نتیجه ندارد!!

نکته

این شرطها برای رسیدن به نتیجه بسیار مهم هستند اما باید یک چیز دیگر را هم بررسی کنید تا معتبر بودن قیاس را کامل کنید. آن هم دامنه مصادیق است.

دامنه مصادیق موضوع و محمول

دامنه مصادیق یعنی اینکه در قضیه چه مقدار از مصداقها را در نظر گرفته‌ایم. برای اینکه آن را راحت‌تر بفهمیم با (+) و (-) آن را نشان می‌دهیم و بهتر است این چهار قضیه را با مثبت و منفی‌هاش یادتان باشد.

موجبه کلیه: هر الف (+) ب (-) است (الف مثبت و ب منفی).

موجبه جزئیه: بعضی الف (-) ب (-) است (هر دو تا منفی).

سالبه کلیه: هر الف (+) ب (+) نیست (هر دو تا مثبت).

سالبه جزئیه: بعضی الف (-) ب (+) نیست (الف منفی و ب مثبت).

شرایط معتبر بودن قیاس

وقتی نتیجه قیاس را نوشتیم حالا باید سراغ شرایط معتبر بودن برویم:

اول: حداقل یکی از مقدمه‌ها موجبه باشد (یعنی دو تا سالبه نتیجه معتبر ندارد که بالاتر گفتیم).

دوم: حد وسط (جزء تکرارشونده) در یکی از مقدمه‌ها باید (+) باشد. اگر در هر دو مقدمه منفی بود

نتیجه نمی‌گیریم.

سوم: اگر موضوع یا محمول نتیجه مثبت (+) بود باید در مقدمه‌ها هم (+) باشد، اگر نتیجه (+) و مقدمه (-) باشد نتیجه معتبر نیست.

نکته: در تست‌ها این شرایط را به ترتیب بررسی کنید. هر کجا که یک شرط برقرار نبود دیگر لازم نیست بقیه را ادامه دهید و بررسی کنید. استدلال نامعتبر است.

مثال

۱) (برای شرط دوم): هر الف (+) ب (-) است.

۲) بعضی ب (-) ج (-) است.

این قیاس نتیجه ندارد چون حد وسط یعنی (ب) در هر دو مقدمه منفی است!

۳) (برای شرط سوم): بعضی ب (-) الف (+) نیست.

هر ب (+) ج (-) است.

بعضی الف (-) ج (+) نیست.

در این قیاس (ج) در نتیجه (+) است اما در مقدمه دوم منفی است پس قیاس نامعتبر است.

خلاصه:

۱) در قیاس اقترانی حد وسط باعث وصل شدن هر دو مقدمه و رسیدن به نتیجه می‌شود.

۲) نتیجه قیاس، موضوعش از مقدمه اول و محمولش از مقدمه دوم می‌آید.

۳) برای معتبر بودن قیاس چند شرط را چک کنید.

- موجه بودن حداقل یکی از مقدمه‌ها
- مثبت بودن (+) حد وسط حداقل در یک مقدمه
- مثبت بودن (+) موضوع یا محمول نتیجه هم‌زمان در مقدمه

۱

- در کدام یک از گزینه‌ها شکل دوم قیاس اقترانی درست آمده است؟
- هر کتابی نویسنده‌ای دارد. هر کتابی خواننده‌ای دارد.
 - بعضی انسان‌ها سرخ‌پوست‌اند، بعضی سرخ‌پوست‌ها نیزه دارند.
 - هر پرنده‌ای تخم‌گذار است، هر تخم‌گذاری خزنده است.
 - هر حیوانی جاندار است، هر تنفس‌کننده‌ای جاندار است.

۲

- در مورد قیاس اقترانی کدام جمله نادرست است؟
- قیاس اقترانی قیاسی است که نتیجه یا عکس یا نقیض آن در مقدمات دقیقاً آمده است.
 - چیزی که در قضیه اقترانی باعث قرین شدن مقدمه‌ها می‌شود همان حد وسط است.
 - اگر بین دو قضیه حد وسط به صورت دقیق از لحاظ معنایی رعایت نشود قیاس اقترانی شکل نمی‌گیرد.
 - با توجه به اینکه در قیاس اقترانی موضوع و محمول نتیجه در مقدمات پخش شده‌اند برای نتیجه باید مقدمات را بررسی کنیم.

۳

- در کدام گزینه مغالطه حد وسط مرتکب شده‌ایم؟
- کره از شیر است. شیر مایع است. کره مایع است.
 - سعدی انسان است. انسان راه‌رونده است. سعدی راه‌رونده است.
 - زمین دارای حیات است. زمین در منظومه شمسی است. بعضی دارای حیات‌ها در منظومه شمسی است.
 - هر فلزی رسانا است. هیچ رسانایی پنبه نیست. هیچ فلزی پنبه نیست.

۴

- کدام عبارت در مورد رابطه دامنه مصادیق موضوع و محمول درست است؟
- در قضایای سالبه به همه مصادیق‌های موضوع و محمول اشاره شده است.
 - گوینده قضیه موجب جزئیه بعضی مصادیق‌های محمول مورد نظر خودش را دارد.
 - در قضایای جزئیه همه مصادیق‌های موضوع مورد نظر ما هست.
 - گوینده قضایای سالبه کلیه برخی مصادیق‌های محمول مورد نظر خودش را دارد.

۵

- به ترتیب در کدام گزینه دامنه مصادیق موضوع و محمول قضیه‌های «هر انسانی ناطق است»، «هیچ پرنده‌ای خزنده نیست» و «بعضی خزنده‌ها تخم‌گذار نیستند» درست گفته شده است؟

(۱) $(-/+)$ ، $(+/+)$ ، $(-/-)$ (۲) $(-/+)$ ، $(+/+)$ ، $(+/-)$

(۳) $(+/-)$ ، $(-/+)$ ، $(-/-)$ (۴) $(+/-)$ ، $(-/+)$ ، $(+/+)$

۶ اگر نتیجه یک قیاس «بعضی الف ب است» باشد، کدام گزینه حتماً درست است؟

(۱) شکل اول یا چهارم نیست.

(۲) الف در مقدمه اول محمول است.

(۳) یکی از مقدمه‌ها سالبه است.

(۴) ب در مقدمه دوم قرار دارد.

۷ چرا قیاس زیر معتبر نیست؟

هر پرنده‌ای تخم‌گذار است.

بعضی تخم‌گذارها منقار دارند.

بعضی پرنده‌ها منقار دارند.

(۱) حد وسط در هر دو مقدمه منفی (-) است.

(۲) هر دو مقدمه موجبه هستند.

(۳) علامت مثبت موضوع در نتیجه با مقدمه‌ها یکی نیست.

(۴) علامت منفی محمول در نتیجه با مقدمه‌ها یکسان نیست.

۸ در مورد این قیاس چه موضوعی درست است؟

بعضی فلزها مایع هستند.

هر رسانایی فلز است.

بعضی مایعات رسانا هستند.

(۱) معتبر نیست چون حد وسط در هر دو مقدمه علامت منفی (-) دارد.

(۲) معتبر است و اشکالی ندارد.

(۳) معتبر نیست چون مقدمه دوم هر دو علامت (+) نیست.

(۴) معتبر نیست چون هر دو تا مقدمه موجبه هستند.

۹ در این قیاس چه شرطی برای معتبر بودن رعایت نشده است؟

هر انسانی ناطق است.

بعضی انسان‌ها سفیدپوست هستند.

هر ناطقی سفیدپوست است.

(۱) رعایت ترتیب موضوع و محمول نتیجه نشده است.

(۲) حد وسط در هر دو مقدمه (-) است.

(۳) محمول نتیجه (+) و در مقدمه‌ها (-) است.

(۴) موضوع نتیجه (+) و در مقدمه‌ها (-) است.

کدام یک از قیاس‌های زیر معتبر است؟

۱۰

- ۱) هر انسانی ناطق است، بعضی ناطق‌ها سرخ‌پوست‌اند ← بعضی انسان‌ها سرخ‌پوست‌اند.
 ۲) بعضی فلزها جامد نیستند، هر فلز هادی الکتریسیته است ← بعضی جامدها هادی الکتریسیته نیستند.

- ۳) بعضی درخت‌ها میوه‌دار هستند، هیچ درختی بوته نیست ← بعضی میوه‌دارها بوته نیستند.
 ۴) بعضی سنگ‌ها سفید نیستند، هر سفیدی دیدنی است ← بعضی سنگ‌ها دیدنی نیستند.

اگر نتیجه یک قیاس که معتبر است موجب کلیه باشد کدام گزینه حتماً درست خواهد بود؟

۱۱

- ۱) یکی از مقدمه‌ها موجب جزئیه است. (۲) یکی از مقدمه‌ها حتماً سالبه است.
 ۳) مقدمه اول موجب کلیه است. (۴) مقدمه دوم سالبه جزئیه است.

در کدام یک از گزینه‌ها شرط دوم معتبر بودن را رعایت نکرده‌ایم؟

۱۲

- ۱) هیچ الف ب نیست، هیچ الف ج نیست ← هیچ ب ج نیست.
 ۲) هیچ الف ب نیست، بعضی الف ج است ← بعضی ب ج نیست.
 ۳) هر الف ب است، بعضی ب ج است ← بعضی الف ج است.
 ۴) هر الف ب است، هیچ ج ب نیست ← هیچ الف ج نیست.

اگر نتیجه یک قیاس معتبر از شکل سوم سالبه جزئیه باشد کدام گزینه نادرست است؟

۱۳

- ۱) هر دو مقدمه نمی‌توانند موجب باشند. (۲) مقدمه اول باید سالبه باشد.
 ۳) مقدمه اول حتماً باید جزئیه باشد. (۴) مقدمه دوم ممکن است جزئیه باشد.

کدام یک از گزاره‌های زیر نادرست است؟

۱۴

- ۱) در قیاس اقترازی نتیجه قیاس در مقدمه‌ها به صورت کامل موجود است.
 ۲) حد وسط در قیاس اقترازی سبب می‌شود قیاس توانایی انتاج داشته باشد.
 ۳) عدم تکرار حد وسط باعث ایجاد مغالطه و عدم نتیجه‌گیری می‌شود.
 ۴) کیفیت نتیجه قیاس بر اساس دامنه مصادیق موضوع مقدمه‌ها تعیین می‌شود.

در کدام یک از قضایای زیر موضوع و محمول هر دو علامت (+) را در مورد دامنه مصادیق دارند؟

۱۵

- ۱) بعضی انسان‌ها سفیدپوست هستند. (۲) برخی کلاغ‌ها سیاه نیستند.
 ۳) هر فلزی رسانای الکتریسیته است. (۴) هیچ انسانی سنگ نیست.

در یک قیاس از شکل چهارم که معتبر هم هست مقدمه دوم سالبه کلیه است. در مورد آن

۱۶

کدام عبارت درست است؟

- ۱) مقدمه اول موجب جزئیه است. (۲) نتیجه موجب جزئیه است.
 ۳) مقدمه اول موجب کلیه است. (۴) مقدمه اول سالبه جزئیه است.

مقدمه اول و نتیجه یک قیاس شکل سوم به ترتیب «بعضی ب الف است» و «هیچ الف ج نیست» می‌باشد. مقدمه دوم کدام باشد تا قیاس معتبر بماند؟

۱۷

- (۱) هر ب ج است.
 (۲) هیچ ب ج نیست.
 (۳) بعضی ب ج است.
 (۴) بعضی ب ج نیست.

کدام یک از قیاس‌های زیر معتبر است؟

۱۸

- (۱) هر الف ب است، بعضی ج ب است ← بعضی الف ج است
 (۲) بعضی ب الف نیست، بعضی ج ب است ← بعضی الف ج نیست
 (۳) بعضی ب الف است، بعضی ب ج نیست ← بعضی الف ج نیست
 (۴) بعضی الف ج است هر ج ب است ← بعضی الف ب است

در کدام یک از استدلال‌های زیر قانون نتیجه قیاس رعایت نشده است؟

۱۹

- (۱) هر انسانی ناطق است، هر ناطقی تنفس می‌کند ← هر انسانی تنفس می‌کند.
 (۲) هیچ سنگ رشدکننده نیست، هیچ رشدکننده‌ای رسانای الکتریسیته نیست ← هیچ سنگ رسانای الکتریسیته نیست.
 (۳) هر فلزی رسانای الکتریسیته است، بعضی رسانای الکتریسیته مایع نیست ← بعضی فلز مایع است.
 (۴) هر گیاهی جسم است، هیچ جسم نامرئی نیست ← هیچ گیاهی نامرئی نیست.

کدام یک از قیاس‌ها نتیجه معتبر دارد؟

۲۰

- (۱) هیچ ب الف نیست، بعضی ج ب است.
 (۲) هر الف ب است، بعضی ج ب است.
 (۳) بعضی ب الف است، بعضی ب ج نیست.
 (۴) بعضی الف ب است، بعضی ب ج نیست.

آزمون ۸

جامع (کل کتاب منطق)

صفحات پاسخ: ۲۳۹ تا ۲۴۱

زمان پیشنهادی: ۲۰'

۱

این عبارت که «منطق علم کاربردی است» به چه معنایی است؟

- ۱) ابزاری در خدمت فهمیدن بشری است.
- ۲) مثل دوچرخه سواری نیاز به تمرین دارد.
- ۳) ترازوی فهم حقایق جهان است.
- ۴) یادگیری منطق مقدمه‌ای برای دیگر علم‌هاست.

۲

در کدام گزینه در عبارت‌ها تصدیق است؟

- ۱) بگذار تا بگیریم - رفتی و دیده به راهت نگران است - هوا بس ناجوانمردانه سرد است.
- ۲) بیا تا برویم - گفتم این کار درستی نیست - برو آن کار را انجام بده.
- ۳) امروز هستی؟ - بند کفش سمت چپ معلم - در این جمله داریم.
- ۴) او به من رازی گفته است - هرکس که اینجاست دانش آموز است - عدد یا زوج است یا فرد.

۳

در عبارت «دیشب شماره‌ام را به دوستم دادم تا با او در تماس باشم» کلمه‌های مشخص

شده به ترتیب چه دلالت‌هایی دارند؟

- ۱) التزامی - مطابقی
- ۲) تضمینی - التزامی
- ۳) مطابقی - مطابقی
- ۴) تضمینی - مطابقی

۴

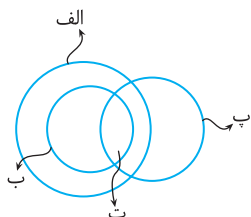
به ترتیب در هر کدام از عبارت‌های زیر چه مغالطه‌ای وجود دارد؟

- الف) ارض مستطیل را اندازه‌گیری کن.
- ب) حسین دو ساعته به مشهد رسید.
- پ) علی کتاب حسین را به خواهرش داد.
- ۱) شیوه نگارشی کلمات - اشتراک لفظ - ابهام در مرجع ضمیر
- ۲) شیوه نگارشی کلمات - شیوه نگارشی کلمات - اشتراک لفظ
- ۳) ابهام در مرجع ضمیر - شیوه نگارشی کلمات - ابهام در مرجع ضمیر
- ۴) اشتراک لفظ - اشتراک لفظ - شیوه نگارشی کلمات

۵

در کدام گزینه همه موارد گفته شده مفهوم کلی هستند؟

- ۱) عدد - کریستال - همان درخت دیروزی
- ۲) تلفن - شماره دوستم - کتاب علی
- ۳) داستایوفسکی - موبایل - کنکور دو سال قبل
- ۴) صائب تبریزی - همکلاسی خودم - نوروز

کدام گزینه رابطه نشان داده شده در شکل را در مورد نسبت‌های چهارگانه به درستی بیان می‌کند؟

۱) الف (شکل ب) مثلث پ) قائم‌الزاویه ت) مثلث قائم‌الزاویه

۲) الف (درخت ب) میوه‌دار پ) گیاه ت) گیاه میوه‌دار

۳) الف (انسان ب) شاعر پ) آسیایی ت) شاعر آسیایی

۴) الف (موجود ب) وجود مادی پ) جوهر ت) انسان

کدام تعریف، می‌تواند با بقیه متفاوت باشد؟

۱) مربع: چهارگوش
۲) موبایل: تلفن همراه

۳) کتاب: نوشته شده
۴) فرش: پوشش

به کدام یک از تعریف‌های زیر فقط ایراد جامع نبودن وارد است؟

۱) مثلث: شکل سه‌ضلعی ذهنی
۲) انسان: حیوان متفکر

۳) مربع: شکل چهارضلعی
۴) قضیه: جمله خبری

کدام یک از استدلال‌های زیر استدلال استقرایی تعمیمی است؟

۱) کرونا مثل سرماخوردگی علائم خطرناکی ندارد.

۲) دوچرخه‌سواری مشمول مقررات راهنمایی و رانندگی نیست چون دوچرخه موتور ندارد.

۳) دسته کتری مثل کتری سربی است و نمی‌سوزد.

۴) برزیل امسال هم مثل سال‌های قبل در جام جهانی تیم خوبی خواهد داشت.

این استدلال در کدام دسته استدلال‌ها دسته‌بندی می‌شود؟

«با اینکه دیشب خوب خوابیدم احساس خستگی می‌کنم. باید برای چک‌آپ به آزمایشگاه بروم»

۱) استقرای تمثیلی
۲) قیاس

۳) استنتاج بهترین تبیین
۴) استقرای تعمیمی

کدام عبارت قضیه شخصی است؟

۱) دست‌هایت را بشوی.
۲) از کار دست کشید.

۳) انسان عصر ما تنها است.
۴) سرب برای انسان مضر است.

در مورد «قضیه‌ای که موضوعی جزئی داشته باشد» کدام عبارت درست است؟

۱) قضیه شخصی است.
۲) می‌تواند کلیه یا جزئی باشد.

۳) فقط در ساختار سالبه درست است.
۴) فقط جزء قضایای محصوره قرار می‌گیرد.

اگر بدانیم قضیه «بعضی الف ب نیست» کاذب است کدام قضیه ضرورتاً صادق خواهد بود؟

۱) هر الف ب نیست.
۲) بعضی الف ب است.

۳) هر الف ب است.
۴) بعضی ب الف نیست.

- به ترتیب متناقض و عکس مستوی قضیه «بعضی انسان‌ها شاعر هستند» کدام قضایا هستند؟
- هر انسانی شاعر است. - عکس لازم‌الصدق ندارد.
 - هیچ انسانی شاعر نیست. - بعضی شاعرها انسان هستند.
 - بعضی انسان‌ها شاعر نیستند. - بعضی شاعرها انسان هستند.
 - بعضی انسان‌ها شاعر نیستند. - عکس لازم‌الصدق ندارد.

۱۴

کدام یک از قیاس‌های زیر معتبر است؟

انسانی ۹۹

- هر ج د است. هر ج ب است. ← بعضی د ب است.
- هر الف ب است. هیچ الف ج نیست. ← هیچ ب ج نیست.
- هیچ ج د نیست بعضی د الف است. ← بعضی ج الف است.
- هیچ الف ب نیست بعضی ج ب است. ← بعضی الف ج نیست.

۱۵

اگر گفته شود «آن‌گاه ج د است که الف ب باشد» «توانا بود هرکه دانا بود» و «خوب درس

۱۶

بخوانم تا در امتحان نگرانی نداشته باشم» به ترتیب کدام مورد ترسیم شده است؟ انسانی ۹۰

- تالی، مقدم - مقدم، تالی - مقدم، تالی
- مقدم، تالی - مقدم، تالی - مقدم، تالی - تالی، مقدم
- تالی، مقدم - تالی، مقدم - مقدم، تالی
- مقدم، تالی - مقدم، تالی - تالی، مقدم - تالی، مقدم

از قضیه «این موجود یا انسان است یا غیرحیوان» درستی کدام قضیه را می‌توان فهمید؟ انسانی ۹۹

- هیچ غیرانسانی حیوان نیست.
- بعضی انسان‌ها غیرحیوان هستند.
- بعضی غیرحیوان‌ها انسان هستند.
- بعضی انسان‌ها غیرحیوان نیستند.

۱۷

نتیجه قیاسی عبارت است از «هوا وزن دارد». این قضیه را از کدام یک از قیاس‌های زیر

۱۸

به‌طور معتبر می‌توان نتیجه گرفت؟

انسانی ۹۸

- هوا ماده است. هر دارای وزنی ماده است.
- هوا دارای ماده است. هر ماده‌ای وزن دارد.
- اگر چیزی ماده باشد، وزن دارد. هوا ماده است.
- اگر چیزی وزن داشته باشد، ماده است. هوا ماده است.

اگر قضیه «این مقدار پیوسته یا مثلث است یا غیرشکل» درست باشد، کدام عبارت درست

۱۹

است؟

انسانی خارج ۹۹

- هیچ غیرمثلثی شکل نیست.
- بعضی مثلث‌ها غیرشکل هستند.
- بعضی غیرشکل‌ها مثلث هستند.
- بعضی غیرشکل‌ها مثلث نیستند.

۲۰

در این استدلال چه مغالطه‌ای به‌کار رفته است؟

«کافران در جواب نوح که گفت به من ایمان بیاورید گفتند ایمان آوردگان به تو از طبقه

پست جامعه هستند.»

۱) تله‌گذاری

۲) کوچک‌نمایی

۳) توسل به احساسات

۴) مسموم کردن چاه

۳-۱ مغالطه حد وسط این است که حد وسط دقیقاً یعنی هم از لحاظ معنی و هم خود لفظ تکرار نشود. در گزینه (۱) حد وسط در مقدمه اول «از شیر» و در مقدمه دوم «شیر» است. معلوم است که «شیر» و «از شیر» فرق دارند پس این مغالطه است. مغالطه عدم تکرار حد وسط.

۴-۲ در دامنه مصادیق اگر قضیه موجبه باشد همه مصادیق محمول قضیه را در نظر نمی‌گیرد برای همین در قضایای موجبه جزئیه برای محمول علامت (-) در نظر می‌گیریم. بررسی سایر گزینه‌ها: گزینه (۱): نادرست است چون سالبه همه مصادیق محمول را در نظر دارد نه مصداق. گزینه (۳): غلط است چون در قضیه جزئیه بعضی مصداق‌های موضوع را در نظر می‌گیریم نه همه‌اش را. گزینه (۴): غلط است چون در سالبه همه قضایای محمول مدنظر گوینده است نه بعضی از آن‌ها.

۵-۲ هر انسانی (+) ناطق (-) است. هیچ پرنده‌ای (+) خزنده (+) نیست. بعضی خزنده‌ها (-) تخم‌گذار (+) نیستند.

۶-۴ اگر نتیجه یک قیاس «بعضی الف ب است» باشد، «ب» که محمول نتیجه است از مقدمه دوم می‌آید (طبق قانون نتیجه قیاس). ولی لزومی ندارد که گزینه‌های (۱)، (۲) و (۳) حتماً درست باشند. البته می‌توانند درست باشند ولی وقتی حتماً را در سؤال می‌بینیم باید این بخش ضروری را در نظر بگیریم. پس فقط گزینه (۴) ضروری است!

۷-۱ در قیاس گفته شده تخم‌گذار که حد وسط است در مقدمه اول و مقدمه دوم منفی است. شرط دوم اعتبار قیاس چی بود؟ اینکه حد وسط حداقل در یکی از دو تا مقدمه (+) باشد پس این شرط رعایت نشده است و قیاس بی اعتبار است.

۱۷-۲ عکس لازم‌الصدق موجبه کلیه، موجبه جزئیه است یعنی عکس درست «هر انسانی حیوان است» می‌شود «بعضی حیوانات انسان هستند». پس اگر به جای آن بگوییم «هر حیوانی انسان است» دچار مغالطه ایهام انعکاس شده‌ایم.

۱۸-۱ اگر یک قضیه درست باشد، پس عکس مستوی آن هم درست است (اگر عکس مستوی داشته باشد که دارد!).
«اگر یک قضیه درست باشد، متضاد آن نادرست است.»
«اگر یک قضیه درست باشد متناقض آن هم نادرست است.»

۱۹-۲ با توجه به جمع نشدن دو متناقض در صدق و کذب برای ابطال یک حکم کلی که به صورت موجبه کلیه گفته می‌شود کافی است یک مثال نقض بیاوریم. چون مثال نقض نقش نقیض آن را بازی می‌کند.

۲۰-۳ وقتی عکس مستوی یک قضیه با آن هم ارزش نیست که عکس لازم‌الصدق نداشته باشد که در قضیه سالبه جزئیه این‌طور است پس «بعضی کتاب‌ها خواندنی نیستند» عکس آن هم ارزش نیست.

پاسخ آزمون ۶

۱-۴ توجه دارید که در شکل دوم قیاس اقترائی، حد وسط یعنی آن قسمتی که مشترک و قابل حذف است باید در هر دو مقدمه محمول باشد که در گزینه (۴) این طوری است. حد وسط همان جاندار است.

۲-۱ قیاس اقترائی قیاسی است که نتیجه در مقدمات آن بخش شده است ولی حواستان باشد عین نتیجه در مقدمات پخش شده است نه عکس و نقیض و چیزهای دیگرش! پس گزینه (۱) غلط است.

۱۳ ۳ در شکل سوم قیاس حد وسط موضوع هر دو تا مقدمه است. اگر مقدمه اول حتماً جزئی باشد حد وسط در آن (-) است. حالا اگر مقدمه دوم موجبه کلیه باشد محمولش (-) می‌شود و در نتیجه (+) و این قیاس را نامعتبر می‌کند. اگر مقدمه دوم موجبه جزئی باشد موضوع (-) می‌شود و حد وسط در هر دو مقدمه (-) خواهد بود پس قیاس نامعتبر است. مقدمه دوم سالبه هم نمی‌تواند باشد چون دو تا سالبه به نتیجه نمی‌رسد پس این جمله که مقدمه اول حتماً باید جزئی باشد نادرست است. (برای فهمیدن راحت صورت را بنویسید).

۱۴ ۴ کیفیت نتیجه قیاس یعنی سالبه یا موجبه بودن آن ربطی به دامنه مصادیق ندارد. برای نوشتن آن به کیفیت یعنی سالبه و موجبه بودن مقدمه اول و دوم نگاه می‌کنیم پس جمله و گزاره (۴) نادرست است.

۱۵ ۴ یادتان باشد فقط سالبه کلیه است که هر دو دامنه مصادیق آن (+) است و در باقی قضایا یکی یا هر دو (موجبه جزئی) منفی است.

۱۶ ۱ وقتی مقدمه دوم سالبه کلیه است پس مقدمه اول نمی‌تواند سالبه باشد. پس گزینه (۴) غلط است. با بودن یک قضیه سالبه نتیجه حتماً سالبه است پس گزینه (۲) هم رد می‌شود. حالا اگر مقدمه دوم سالبه کلیه باشد و مقدمه اول را موجبه کلیه بگذاریم در نتیجه موضوع (+) و در مقدمه (-) می‌شود پس معتبر نیست و این گزینه هم نمی‌شود. تنها گزینه قابل قبول این است که مقدمه اول موجبه جزئی باشد.

۱۷ ۲ اگر نتیجه قیاس سالبه باشد و مقدمه اول موجبه، پس نمی‌شود که مقدمه دوم موجبه باشد. به همین راحتی گزینه‌های (۱) و (۳) رد می‌شود. می‌ماند گزینه‌های (۲) و (۴). اگر گزینه (۴) صحیح باشد یعنی مقدمه دوم بعضی ب (-) ج (+) نیست باشد حد وسط در هر دو تا مقدمه (-) است و نامعتبر پس می‌ماند فقط گزینه (۲).

۸ ۱ حد وسط را پیدا کنید. بله «فلز» حد وسط است. این حد وسط باید در یکی از دو تا مقدمه (+) باشد که در اولی و دومی نیست پس قیاس بی اعتبار است. گرچه ظاهرش می‌خورد که معتبر باشد! اگر شرایط قیاس را بررسی کنیم، می‌بینیم که قانون نتیجه رعایت شده است. سراغ شرط حد وسط می‌رویم. انسان که حد وسط است در مقدمه اول (+) است پس این شرط هم درست است. شرط آخر؟ ناطق که موضوع نتیجه است در نتیجه (+) است اما در مقدمه اول که «هر انسانی ناطق است» می‌باشد (-) است پس این شرط برآورده نشده است و قیاس بی اعتبار است.

۱۰ ۳ بررسی سایر گزینه‌ها: گزینه (۱): معتبر نیست چرا؟ ناطق که حد وسط است در هر دو مقدمه (-) است، پس هیچی. گزینه (۲): معتبر نیست چون «هادی الکتریسیته» در نتیجه (+) است ولی در مقدمه دوم (-) است پس شرط سوم را ندارد. گزینه (۴): معتبر نیست چرا؟ مثل گزینه (۲) موضوع نتیجه یعنی «دبدنی» در نتیجه (+) و در مقدمه دوم (-) است پس این هم اعتبار ندارد.

۱۱ ۳ اگر نتیجه یک قیاس موجبه کلیه باشد، پس باید هر دو مقدمه هم موجبه و هم کلیه باشد چون حتی اگر یکی از آن‌ها سالبه یا جزئی باشد دیگر نتیجه موجبه کلیه نیست. به همین دلیل گزینه‌های (۱)، (۲) و (۴) رد می‌شوند. البته یادتان باشد اینکه نتیجه یک قیاس موجبه کلیه باشد هم احتمالش اندک است! یک مثال برای خودتان بزنید!!

۱۲ ۳ شرط دوم معتبر بودن قیاس چه بود؟ اینکه حد وسط در یکی از دو مقدمه مثبت باشد. در گزینه (۱) حد وسط در مقدمه اول مثبت است. در گزینه (۲) هم حد وسط در مقدمه اول مثبت است. در گزینه (۴) حد وسط در مقدمه دوم مثبت است ولی در گزینه (۳) «ب» که حد وسط است در هیچ کدام از مقدمه‌ها مثبت نیست.

۱۸. ۴ بررسی سایر گزینه‌ها: گزینه (۱):

نامعتبر است چون ب که حد وسط است در هر دو مقدمه (-) است. گزینه (۲): نامعتبر است به همان دلیل گزینه (۱) که حد وسط در هر دو تا مقدمه (-) است. گزینه (۳): به دلیل دو تا گزینه قبل یعنی منفی بودن در دو تا مقدمه نامعتبر است.

۱۹. ۳ در گزینه (۳) کدام قانون رعایت نشده

است؟ این قانون که اگر یکی از دو تا مقدمه منفی باشد نتیجه هم باید منفی باشد پس نمی‌شود مقدمه دوم سالبه باشد ولی نتیجه موجه!

۲۰. ۱ بررسی سایر گزینه‌ها: گزینه (۲):

نامعتبر است چون (ب) در هر دو تا مقدمه منفی درمی‌آید. گزینه (۳): نامعتبر است چون (ب) باز هم در هر دو تا منفی است. گزینه (۴): نامعتبر است این هم چون حد وسط در هر دو تا منفی در می‌آید.

پاسخ آزمون ۸

۱. ۴ منطق علم کاربرد است یعنی در دیگر علوم کاربرد دارد و مانند یک ابزار در خدمت دانش‌های دیگر است. پس یادگیری آن می‌تواند به عنوان مقدمه‌ای برای دانش‌های دیگر عمل کند.

۸-۱ در گزینه (۱) شکل سه‌ضلعی تعریف مثلث است اما ذهنی بودن فقط افراد و مصادیق ذهنی مثلث را در بر می‌گیرد در جامع افراد و مصادیق غیرذهنی و عینی نیست. در گزینه (۲) ایرادی نداریم. گزینه (۳) ایراد مانع بودن را دارد و در گزینه (۴) هم همین‌طور ایراد مانع بودن در تعریف قضیه را داریم.

۹-۴ استدلال گزینه (۱) استقرای تمثیلی است چون دو بیماری را شبیه هم دانسته است. استدلال گزینه (۲) قیاس است چون یک قانون کلی دارد: «وسایل نقلیه موتوری باید مقررات را رعایت کنند». استدلال گزینه (۳) هم قیاس است چون قانون کلی «سرب نمی‌سوزد» را در نظر دارد.

۱۰-۳ احساس خستگی کردن می‌تواند به دلیل خوابیدن و داشتن مشکل بدنی باشد پس اگر اولی نیست دومی قابل قبول‌تر است. این مدل استدلال که بهترین و عاقلانه‌ترین سناریو را انتخاب می‌کنیم، استدلال بهترین تبیین است.

۱۱-۲ قضیهٔ شخصی قضیه‌ای است که دارای موضوع جزئی است. در گزینه (۲) موضوع نیامده ولی با توجه به فعل آن که شخص مشخصی را مدنظر دارد غیر از یک مفهوم جزئی نمی‌تواند باشد پس فقط گزینه (۲) قضیهٔ شخصی است و موضوعش یک مفهوم جزئی است.

۱۲-۱ گزینه (۲): نادرست است. چون قضیه‌ای که موضوعی جزئی داشته باشد قضیهٔ شخصی است و کلیه و جزئیه ندارد! گزینه (۳): قضیهٔ شخصی در هر دو ساختار سالبه و موجبه می‌تواند باشد پس این عبارت غلط است. گزینه (۴): قضیهٔ شخصی جزء قضایای محصوره قرار نمی‌گیرد! پس جمله نادرست است.

۱۳-۳ وقتی قضیهٔ سالبه جزئی کاذب است فقط نقیض آن می‌تواند درست باشد یعنی موجبه کلیه که می‌شود «هر الف ب است». یادتان باشد سالبهٔ جزئیه عکس لازم‌الصدق ندارد!

۲-۴ تصدیق یعنی نسبت دادن حکم پس ایرادات این است: گزینه (۱): «بگذار تا بگیریم» - جمله امری است و تصدیق نیست. گزینه (۲): «برو آن کار را انجام بده» جمله انشایی و امری است پس تصدیق چیزی نیست. گزینه (۳): «بند کفش سمت چپ معلم» در کل تصور است چون نسبتی در آن نیست.

۳-۴ منظورمان از «شماره» شماره تلفن است پس دلالت تضمینی داریم ولی «تماس» همان معنی حقیقی خودش را دارد پس دلالت آن دلالت مطابقی است!

۴-۱ عبارت (الف): کلمه «ارض» به معنی زمین است و «عرض» یعنی در ازای یک ضلع پس مغالطهٔ شیوهٔ نگارشی کلمات است. عبارت (ب): «دوساعته» یعنی در دو ساعت یا دو ساعت مچی! پس اشتراک لفظ داریم. عبارت (پ): «ش» در خواهرش می‌تواند به حسین یا علی برگردد پس مغالطهٔ ابهام در مرجع ضمیر می‌تواند باشد.

۵-۲ گزینه (۱): مفهوم همان درخت جزئی است. گزینه (۳): مفهوم داستایوفسکی جزئی است. گزینه (۴): مفهوم صائب تبریزی جزئی است.

۶-۱ گزینه (۲): رابطهٔ الف و پ در مورد درخت و گیاه نادرست است. رابطهٔ درست عموم و پ خصوص مطلق است. گزینه (۳): رابطهٔ الف و پ در مورد انسان و آسیایی نادرست است. رابطهٔ درست عموم و خصوص مطلق است. گزینه (۴): رابطهٔ الف و پ در مورد موجود و جوهر نادرست است رابطهٔ درست عموم و خصوص مطلق است.

۷-۱ در تعریف گزینه‌های (۲)، (۳) و (۴) ما با تعریف لفظی روبه‌رو هستیم حالا یا به صورت ترجمه مثل تلفن همراه یا معنی کلمه به صورت کلی و عام. فقط در گزینه (۱) چهارگوش بودن ویژگی ذاتی یک شکل است که می‌تواند نوعی تعریف مفهومی باشد.